

УДК 130.2

Н. Є. Шолухо
кандидат культурології, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Харківської державної академії культури

ГЛАМУР ЯК ПРАКТИКА НОВОЇ ТІЛЕСНОСТІ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає в необхідності концептуалізації феномену гламуру в сучасному культурнофілософському дискурсі, а також зумовлена зростанням уваги гуманітаристики до соматичного аспекту повсякденності. Перетин двох означених векторів наукового інтересу зумовив розгляд соматичної складової гламуру як культурної практики, спрямованої на реалізацію суб'єкта в його психоемоційній цілісності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У праці М. Рябової гламур досліджено як механізм маніпулювання свідомістю в суспільстві споживання, а також, шляхом етимологічного аналізу вживання терміну в англійських джерелах, показано семантичний ряд гламуру як негативний, на що вказують такі його значення, як зовнішній блиск, привабливість, престиж, задоволення, веселощі, зверхність, відмова від турбот і моральних цінностей [5]. Тоді як Дж. Сибрук визначив гламур як агресивний контроль над усіма формами культурної діяльності людини, зумовлений домінуванням гарного середнього смаку, котрий балансує між високим, примхливим смаком і смаком низьким і невибагливим [6]. Услід за Дж. Сибруком, Д. Голинко-Вольфсон висвітлив гламур як культурну практику, яка розповсюдилася не лише на повсякденність, але й на мистецтво, тому автор пояснив гламур як «продукт глобалізаційних технологій, спрямованих на уніфікацію та посередність будь-яких наданих на художньому ринку символічних цінностей» [1]. Натомість А. Максимов протиставив гламур інтелігенції та визначив його як соціально-демографічний прошарок і домінуючу філософію сьогодення, яка полягає у фінансовому збагаченні, бажанні популярності й нехтуванні моральністю [3]. Як бачимо, досліджено світоглядні, етичні, естетичні виміри гламуру. Проте соматичний аспект залишився поза увагою науковців. Також не виявлено жодних спроб щодо визначення теоретичних витоків й ідеології гламуру як феномену, який має власні постулати, зовнішні ознаки, реалізує себе в багатьох формах діяльності суб'єкта. Тому спробуємо завинити означені теоретичні прогалини.

Мета статті – осмислення соматичної складової частини гламуру як культурної практики ХХІ ст. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: встановити теоретичні підвалини аналізу гламуру як соматично орієнтованого явища; експлікувати ідейне навантаження соматичної складової частини гламуру; виявити становище соматичної складової частини гламуру в культурі.

Вигляд основного матеріалу. Розмаїті форми культури сучасного міста надають суб'єкту максимальну кількість можливостей для самореалізації. Проте таке різнобарв'я спроможне внести хаос у процес пошуку життєвих орієнтирів. Ситуація радикалізується проблемою збільшення вагомості ролі тілесності в культурі ХХІ ст. Означене проблемне поле зумовлює звертання до феномену гламуру як до форми культури, котра актуалізує тілесність у щоденних практиках суб'єкта.

Спершу варто зробити два уточнення стосовно двох важливих термінів дослідження та зв'язку між ними – «гламур» і «нова тілесність». По-перше, етимологічно гламур (англ. «glamour» – «шарм», «чарівність», «чарівливість») є похідним від французького слова «grammaire» – «чаклунство», «заклинання», «чари», яке давні шотландці використовували для визначення незрозумілих для них християнських місіонерів з книгами та дивними знаннями. Тільки в ХІХ ст. у творах шотландського письменника У. Скота гламур було наділено позитивним значенням, коли замість «чаклунства» з'явилася «чарівність» [4, с. 98]. Гламур традиційно асоцію-

ється з розкішшю, блиском, дорогими речами, аксесуарами. Проте наша увага спрямована на конститування суб'єкта за умов такої культурної практики, тобто на ідеологічне навантаження, яке зумовлює дії суб'єкта. Тому варто зазначити, що гламур будемо визначати не як напрям у моді, а як явище повсякденної культури ХХІ ст., в якому домінують візуальний та поведінковий аспекти, спрямовані на презентацію особистісних якостей і творчих здібностей суб'єкта.

По-друге, нова тілесність, як доволі суперечливе словосполучення, потребує такого зауваження. Тілесність, на противагу тілу як біологічній оболонці людини, є багатомірною інформаційною системою, цілісність якої зумовлена взаємодією її внутрішнього та зовнішнього, біологічного та психологічного, соціального та культурного рівнів. Окрім того, тілесність відбиває на собі соціальні та культурно-історичні цінності [7, с. 73]. Тоді як новою тілесністю є відроджене в ХХІ ст. домінування погляду на суб'єкта як на нерозривну психоемоційну цілісність, із зауваженням про те, що в межах означеної цілісності можуть відбуватися такі трансформації як, наприклад, зміна ваги, кольору волосся, очей, шкіри, стилю одягу, манери поведінки, звичок, вподобань, стилю життя. Тобто повсякденність взагалі та гламур зокрема не винаходять тілесність, а надають новий ритм сприйняття суб'єктом власного «я» як здатної до трансформацій цілісної системи.

Щодо теоретичних підвалин гламуру, то варто вказати на знакову для даного дослідження працю бельгійського вченого Д. Шифера «Філософія дендизму. Естетика душі й тіла» (2008 р.) [8], яка є зразком кристалізації ідеології з виключно естетичного, як на перший погляд, явища. Зокрема, дендизм, на думку автора монографії, є прикладом зовнішньо ефектного, посиленого епатажною поведінкою, відображення внутрішнього світу представника творчої та інтелектуальної сфер діяльності. У загальну картину динаміки європейської інтелектуальної думки Шифер вписав постать денді як *тимчасовий стан екзистенційного «зависання» суб'єкта* між естетичною та релігійною стадіями існування особистості датського філософа С. К'єркегора або як шлях богозаміщення за умов «смерті Бога» німецького філософа Ф. Ніцше, коли Абсолют так само тимчасово замінюється суб'єктом [8, с. 151]. Тобто дендизм є культурною практикою інтелектуалів і митців за умов секуляризації, яка спонукала шукати та формувати нові механізми пояснення світу, а також виробляти похідні від цих механізмів повсякденні практики. Ерудованість, чуттєвість, творчість, еротизм є ознаками денді, який реалізував свої здібності, чим перетворив філософію на стиль життя, а життя наситив філософським змістом. Означена позиція дозволила Д. Шиферу визначити філософів С. К'єркегора та Ф. Ніцше, а також поета Ш. Бодлера та письменника О. Уайльда як теоретиків дендизму, чії життя стали втіленням розроблених ними філософських систем.

Подібні роздуми Шифера уможливили вивчення гламуру як ідеології, спрямованої на залучення суб'єкта як цілісної тілесності. Гламур, як на нашу думку, є формою культури, яка так само апелює до більшості характеристик дендизму. Істотною відмінністю полягає в тому, що гламур позиціонує себе як *самодостатнє явище, а не перехідну стадію* або тимчасовий стан. Гламур, у цьому значенні, ні до чого не відсилає, являє собою «герметичний» феномен.

Також варто вказати на особливості наведення візуальних прикладів гламуру в євроатлантичній та пострадянській традиціях. Еталоном гламуру для країн колишнього СРСР є телеведуча К. Собчак (зокрема, А. Максимов у своєму дослідженні розглядав поведінку та одяг цього медіа-обличчя як еталонний зразок гламуру). Тоді як євроатлантична спіль-

нота посилається на імена Г. Шанель, М. Дитрих, Б. Бордо, Е. Тейлор. Проте значимо, що оригінальним поглядом відрізняється Дж. Сибрук, який розглянув контент каналу «MTV» як нову музичну культуру, кінопопелю «Зоряні війни» – як позбавлену релігії міфологію, творчість гурту «Nirvana» – як стирання межі між андеграундом і популярною музикою. Узагальнення означених різновекторних явищ дозволило автору стверджувати, що саме вони сформували монолітне, без поділу на елітарність і масовість, культурне поле, що дозволило відбутися гламуру як домінуванню гарного смаку середнього класу [4]. Наша дослідницька увага звертається до повсякденних практик. Тому доцільним буде взяти за відправну точку візуалізації концепту гламуру згаданих вже представниць світу моди й кінематографа й встановити наслідки впливу їх самореалізації на масову культуру нині. Найбільш інформативними джерелами із цього питання виявилися не журнали з жіночою цільовою аудиторією, а відеощоденники б'юти-блогерів на відео-хостингу «You Tube», тобто не тільки ті, хто генерує ідеї гламуру, а ті, хто відтворює гламур на повсякденному рівні.

Тепер детальніше розглянемо такі властивості гламуру, як естетизація зовнішності, активна життєва позиція та актуалізація Еросу, в яких досліджуваний феномен оптимально відображується як соматично орієнтована культурна практика суб'єкта.

Естетизація зовнішності є першим і найсуперечливішим проявом гламуру, адже надмірний акцент на зовнішньому вигляді дозволяє відбутися такому враженню про гламур, наче це – суто візуальний феномен. Тоді як привабливий зовнішній вигляд, ретельний догляд за обличчям, волоссям, тілом, старанно підібраний одяг є атрибутикою глибинної ідеї гламуру. Цю ідею можна сформулювати так: зовнішній вигляд є проявом внутрішнього світу суб'єкта. Тоді як обидва світи є підвладними суб'єкту, що є важливим зауваженням для цього хрестоматійного формулювання взаємозв'язку між зовнішністю й особистісними якостями. Адже гламур є культурною практикою, яка спрямована на естетизацію зовнішнього вигляду шляхом роботи над собою, самовдосконалення, вміння робити свій вигляд візуально привабливим. Мода на дієти, здоровий спосіб життя, змагання з дотримання правильного харчування, марафони з відвідування тренажерного залу, а також підбір одягу відповідно до особливостей фігури, вміння наносити макіяж і робити зачіску, догляд за обличчям, руками та волоссям, – такими є основні теми ведення відеоощоденників на даний час. Як ілюстрацію цієї тенденції варто навести вислів Г. Шанель: «Якщо жінка до 30 років не навчилася бути красивою, тоді вона дурна». Тобто гламур стоїть на позиціях погляду на зовнішність як на те, що не дано один раз і назавжди та не підлягає зміні. Тілесність, відтак, постає соціально зумовленим конструктом, формування й трансформація якого залежать від модних тенденцій, починаючи від форми та кольору брів і завершуючи кольором шкіри й статевію приналежністю.

Варто зазначити, що гламур має на меті не бути дорогим, а *виглядати дорого*. Подібно до того, як денді мав стати подібним до аристократа, але аристократом від цього не ставав. Тобто *візуальне враження* від зовнішнього вигляду суб'єкта має вирішальне значення у формуванні образу. Також важливою стає така властивість особистості, як *комбінаторика*. Уміння комбінувати, поєднувати, формувати із розрізнених елементів нове розповсюджується гламуром не тільки на зовнішній вигляд, а й на сам стиль життя. Зокрема, моніторинг журналів, присвячених модним тенденціям в одязі, макіяжі, зачісках, показав, що класичні поєднання «взуття / сумка», «кулон або кольє, або перстень / браслет», «капелюх / рукавички або шарф» не повинні більше відповідати один одному за кольором. Більше того, залучення до свого гардеробу готових комплектів стає ознакою несмаку, а також невміння створювати комплекти за власним смаком, тобто вказують на відсутність власної думки. Тоді як моніторинг відеоощоденників б'юти-блогерів показав, що візуальним маркером гарного смаку в процесі формування гардеробу жінкою 23-35 років стає вміння поєднувати одяг, косметику та аксесуари різного ціно-

вого діапазону, що вказує на здатність відображати індивідуальні вподобання, настрої, стиль життя. Тобто унікальність відбивається в оригінальному поєднанні доступних кожному речей. Сформулювати стає можливим все: гардероб, настрої, робочий день, дозвілля, життя в цілому. Отже, естетизація зовнішності в гламурі стає не зациклованим на зовнішньому вигляді, а вираженням внутрішнього світу через зовнішнє. Цілковите залучення суб'єкта як тілесності в цьому процесі вказує на значущість його цілісності й відображення здібностей в його діяльності в процесі створення важливого для нього зовнішнього вигляду.

Окрім того, гламур, який показує, що зовнішність здатна відображати внутрішні зміни, постулює суб'єкта, для якого психологічні, емоційні, естетичні, фізіологічні *зміни є нормою, а не патологією*. Подібне узагальнення відповідає постмодерному дискурсу тіла як такого, що не має усталеної структури. Наведемо відомий пасаж Ж. Дельоза та Ф. Гватарі: «Хіба так уже принизливо та загрозливо ховати очі, аби бачити; легені, аби дихати; рот, аби жерти; язик, аби балакати; мозок, аби мислити...? Чому б не ходити на голові, не співати червоною порожниною, не бачити шкірою, не дихати животом... Там, де психоаналіз говорить: Стійте, зрозумійте себе, – ми говоримо: Йдемо далі, ми ще не знайшли свого тіла без органів, не достатньо зруйнували своє я» [2]. Тобто філософи пропонували непрактичний, на перший погляд, інтелектуальний жест руйнації уявлень про власне тіло й тілесність, про свої ество та призначення. Проте така деструкція містила прагматичний потенціал: думка про неусталеність власної тілесності уможливила змінюваність, оновлення, вдосконалення та інші трансформаційні процеси. На рівні щоденних практик означена теза трансформувалася в позитивне ставлення до змін: добре бути різним, новим, залишаючись водночас собою, що відображається через стилеві переваги в одязі, мріях, прагненні втілити якусь життєву мету.

Активна життєва позиція є тією цариною прояву гламуру, реалізація якої дозволила досліднику даного феномену А. Максимову здійснити спрощення до рівня лише жаги фінансового збагачення: «Філософія гламуру полягає в тому, що людина має бути багатою та відомою» [3]. Зазначимо, що бажання поліпшити матеріальні статки в історії світової культури властиве не лише культурній практиці гламуру. Ми ж зосереджуємо свою увагу на унікальних ознаках цього явища.

Якщо повернутися до ідейних витоків гламуру, варто вказати на таку властивість дендизму, як реалізація себе, окрім уваги до зовнішності, через творчість. Тобто денді був представником інтелектуальних і творчих професій – поетом, художником, філософом [8, с. 121]. Фахові спрямування гламуру демонструють розширене сприйняття творчості в значенні створення чогось нового та суб'єктивної інтерпретації дійсності. Для гламуру взагалі будь-яка професія, не пов'язана з важкою фізичною працею та запитувана містом, стає творчою. Робота вимагає вдосконалення майстерності, розвитку необхідних для фаху особистих якостей (пунктуальність, комунікабельність, вміння швидко вирішувати проблемні ситуації та конфлікти, знаходити спільну мову з незнайомими людьми, вчити іноземну мову, опановувати нові навички – малювання, татуаж, водіння автомобілю тощо), повного присвячення себе улюбленій справі. Подібне ставлення до своєї професії має надавати прибутки. Саме цей аспект гламуру А. Максимов зробив самостійною ознакою досліджуваного ним явища. Проте гламур є принципово активною позицією суб'єкта. Суб'єкт гламуру – не дармоїд й утриманець, а практик, прагматик, добувач, самодостатня особистість, яка усвідомлює, що її якості залежать від неї.

Розгляд актуалізації Еросу в гламурі знову дозволяє провести паралелі з дендизмом. Шифер щодо цього питання в дендизмі зазначив: «Чудасія стає якістю, а дев'янтність – принципом, тоді як мистецтво подобатися, яке характеризує чесну людину в класичну епоху, стає мистецтвом подобатися не подобаючись» [8, с. 131]. Тобто кінцева мета дендизму як естетизації зовнішності полягає в тому, аби не приваблювати, а *тримати на відстані*, бути виставою, перфомансом, свя-

том, сценарій якого залишається невідомим глядачеві. Денді має бути зовнішньо розкутим, аби зваблювати, але внутрішньо порядним, аби наміри не переводити в дію.

Гламур у цьому випадку так само тяжіє до театральності, видовища, зовнішніх ефектів. Але відмінність полягає в умовах, за яких гламур має намір подобатися. Мас-медіа позбавили жіноче або чоловіче тіло *унікальності*, тайни. Доступність навіть не еротичної, а порнографічної продукції зробила інтимне публічним, нівелювала відстань між суб'єктом та об'єктом бажання. Проте гламур не зваблює шляхом ще більшого оголення тіла або стимулювання збочених фантазій. Гламур не вульгаризує образ, а надає його в *найпривабливішому ракурсі*. Тілесність як інформаційна система подає повідомлення: «Я заслуговую на те, аби подобатися тому, хто на мене дивиться». Відтак еротизація в гламурі первинно орієнтована на *нааявність глядача*. Зовнішній вигляд має подобатися тому, хто його спостерігає. Ерос у гламурі має глядацький погляд як власний структурний елемент, з урахуванням якого вибудовується образ для спокуси. Відтак до тілесності як інформаційної системи додається ще одна складова частина – глядач. Проте замість подальшого руйнування соціальних норм відбувається демонстрація спокуси на відстані шляхом натаків, напівтонів, зберігається порядність, культура взаємин між самодостатніми партнерами. Не інтимна близькість, а *натяк* на неї в перспективі. Тобто гламур намагається спокушати на рівні створення привабливого образу за умов, коли культура спокуси як така майже згасла. Замість тілесного контакту гламур пропонує візуальний ряд, за яким знаходяться вдоволення, наміри, життєва позиція.

Висновки. Теоретичними підвалинами гламуру як сомагично орієнтованого явища є концепція дендизму Д. Шифера, котра пояснила дендизм як елітарну інтелектуальну конструкцію самовдосконалення за умов постсекулярного суспільства, коли суб'єкт взяв на себе максимальну відповідальність за власне життя та зовнішність, ототожнивши процес їх формування з творчістю. Гламур є культурною практикою, спрямованою на максимальну актуалізацію тілесності. Проте домінування естетичної складової не робить гламур суто візуальним продуктом культури. Зовнішність є посиланням до внутрішніх змін, активна життєва позиція та зосередженість на самореалізації, в поєднанні з еротизацією вигляду, формують образ суб'єкта як того, чия тілесність є сконструйованою відповідно до потреб суспільства цілісністю, спрямованою на конституювання через творчі здібності.

Література

1. Гольинко-Вольфон Д. Агрессивно-пассивный гламур / Д. Гольинко-Вольфон // Художественный журнал. – 2005. – № 60 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://xz.gif.ru/numbers/60/glamour>.
2. Делёз Ж. Капитализм и шизофрения / Жиль Делёз, Феликс Гваттари ; пер. с франц. – В 2 т. – Кн. 2. Тысяча плато. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rulit.me/>.
3. Максимов А. Интеллигенция и гламур / Андрей Максимов // Relga : науч. культуролог. журн. – 2010. – № 11 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.relga.ru/>.
4. Поликарпов Е. Что роднит гламур и грамоту? / Егор Поликарпов // Вокруг света. – 2009. – № 6. – С. 98.
5. Рябова М.Ю. Гламур как культурный концепт и философия повседневности / М.Ю. Рябова // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2014. – № 2(58) Т. 1. – С. 215–221.
6. Сибрук Дж. Nobrow. Культура маркетинга. Маркетинг культуры / Джон Сибрук. – М. : Ad Marginem, 2005. – 304 с.
7. Цветус Сальхова Т.Э. «Тело» и «телесность» в культурологических исследованиях / Т.Э. Цветус Сальхова // Вестник Томского гос. ун-та. – 2011. – № 351. – С. 70–74.
8. Шиффер Д. Философия дендизма. Эстетика души и тела (Кьеркегор, Уайльд, Ницше, Бодлер) / Даниэль Шифферман ; пер. с франц. – М. : Изд во гуманитарной литературы, 2011. – 296 с.

Анотація

Шолуха Н. Є. Гламур як практика нової тілесності. – Стаття.

У статті розглянуто феномен гламуру як культурної практики, спрямованої на максимальну актуалізацію тілесності. Як предтеча гламуру й теоретичні підвалини аналізу тілесної складової означеного явища встановлено феномен дендизму, що дозволило проблематизувати ідейні позиції гламуру, а також виділити та проаналізувати такі його властивості як естетизація зовнішності, активна життєва позиція та актуалізація Еросу. Естетизація зовнішності показано як відображення ідеї суб'єкту як психоемоційної цілісності, елементи якої здатні змінюватися. Активну життєву позицію розглянуто як похідну від широкого тлумачення поняття творчості. Актуалізацію Еросу в гламурі зумовлено культурою мас-медіа, за умов якої тілесність позбавлена унікальності й тайни, але гламур не вульгаризує образ, а подає його у вигідному ракурсі. Естетизація, активна життєва позиція та самореалізація, в поєднанні з еротизацією зовнішнього вигляду, формують образ суб'єкта, тілесність якого є конструктом. Цілісність цього конструкту зумовлена потребами суспільства й спрямована на конституювання суб'єкта за допомогою його творчого потенціалу.

Ключові слова: гламур, суб'єкт, дендизм, активність, естетизація.

Аннотация

Шолуха Н. Е. Гламур как практика новой телесности. – Статья.

В статье рассмотрен феномен гламура как культурная практика, направленная на максимальную актуализацию телесности. В качестве предтечи гламура и теоретических оснований анализа телесной составляющей данного явления установлен феномен дендизма, что позволило проблематизировать идейные позиции гламура, а также выделить и проанализировать такие его свойства, как эстетизация внешности, активная жизненная позиция и актуализация Эроса. Эстетизация внешности показана в качестве отображения идеи субъекта как психоемоциональной целостности, элементы которой подлежат изменению. Активная жизненная позиция рассмотрена как производная от широкой трактовки понятия творчества. Актуализация Эроса в гламуре обусловлена культурой масс-медиа, в условиях которой телесность лишена уникальности и таинственности, но гламур не вульгаризирует образ, а подает его в выгодном ракурсе. Эстетизация, активная жизненная позиция и самореализация, в сочетании с эротизацией внешнего вида, формируют образ субъекта, телесность которого является конструктом. Целостность этого конструкта обусловлена потребностями общества и направлена на конститирование субъекта с помощью его творческого потенциала.

Ключевые слова: гламур, субъект, дендизм, активность, эстетизация.

Summary

Sholukho N. Y. Glamour as practice of the new corporeity. – Article.

The glamour phenomenon as cultural practice directed to the highest updating of the corporeity is sowed in article. The dandyism phenomenon is established as the forerunner for the glamour and the theoretical bases of the analysis of corporal component of this phenomenon allowed to problematize the glamour ideological positions and also to allocate and analyse its such properties as appearance aestheticization, active view of life and updating of Eros. Aestheticization of appearance is shown as reflection of the subject idea as psychoemotional integrity, which elements are subject to change. The active view of life is considered to be derivative of the wide interpretation of the creativity concept. Updating of Eros in the glamour is caused by mass media culture, where conditions the corporeity is deprived of uniqueness and mystery, but the glamour doesn't vulgarize the image, but shows it in a favorable light. The aestheticization, active view of life and self-realization in combination with erotization and appearance form an image of the subject whose corporality is a construct. Integrity of this construct is caused by society requirements and is directed to institutionalization of the subject by means of its creativity.

Key words: glamour, subject, dandyism, active view of life, aestheticization.